

ДА „ОТКРИЕШ“ НАУКАТА: ПЕРИОДИЧЕСКО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРСКОТО КНИЖОВНО ДРУЖЕСТВО

Йорданка Гешева

TO „DISCOVER“ SCIENCE: A PERIODICAL MAGAZINE OF
THE BULGARIAN LITERARY SOCIETY

Yordanka Gesheva

Abstract: „Periodical Magazine of the Bulgarian Literary Society“ is the first edition of Bulgarian book writers. It started in Braila in 1870, where by 1876 a total of 12 books were published. After moving the center of the society to the capital of the newly liberated state, the journal began to be published more regularly, increased the quality of the published materials, diversified the content, organized competitions, began an intensive exchange with books and scientific journals of Slavic scientific societies, as well as scientific organizations from a number of European countries – France, Austria-Hungary, Germany, England, etc. With this name, the magazine was published until 1912, when the literary society grew into the Academy of Sciences, the name of the publication also changed.

The character, the method of preparation and publication of the magazine, the help that the state gives to writers so that they can publish the results of their first scientific works will be discussed in this article.

Keywords: Bulgarian Literary Society, Periodical magazine, scientific publication, exchange of books and magazines

Точно преди десет години, през 2014, бях включена в проект, чиято задача бе в много кратък срок да напишем научна история на Българското книжовно дружество /Българската академия на науките (БКД/БАН). Бяхме петима участници и всеки от нас в рамките на 6–7 месеца трябваше на базата на архивни материали и научни изследвания да разработи определен период от историята на научната ни институция. Резултатът е известен: двутомен труд, обхващащ периода от 1869 до 2013 г., много оригинални и почти неизвестни илюстрации, академичен изказ без излишни словоизлияния. Абе, наука. През 2019 г. се появи и нашата кратка популярна история, която вече трябваше да представи академичната история и наука пред широк кръг любознателни читатели.

По време на тази интензивна и наситена с доста емоции работа всеки от нас се докосна до някое от научните издания на БКД/БАН. За своите 155 години от основаването си до сега БКД/БАН издава стотици книги и десетки списания: „Периодическо списание на БКД“, „Сборник за народни умотворения, наука и книжнина“ (от 1903 г.), „Летопис на БКД/БАН“ (1901 – 1912), „Списание на БАН“ след 1911 г. и др.¹ В различни периоди академичните издания имат различни цели и задачи, променят се акцентите, понякога в публикациите надделяват административните въпроси по организацията на БКД и на неговите управителни органи, годишните отчети, друг път научните и литературните съчинения вземат връх. Като работеща в периода на ранната история на Третата българска държава на мен се падна честта и удоволствието да се запозная с „Периодическо списание на БКД“. За него искам да ви разкажа сега.

„Периодическо списание на БКД“ е първото печатно издание на книжовното дружество. Началото му е положено още през 1870 г., само месеци след създаване на институцията. Излиза до 1876 г. в Браила, 12 книжки за 7 години [Ист. БАН, 2015, с. 48–51; КИст. БАН, 2019, с. 1–15], като някъде се сочи, че всичко това е първа годишнина. След преместването на дружеството в София от 1881 до 1910–1911 г. са отпечатани още 59, та стават общо 71 книги/тома. Понякога отделните книги/томове се водят на свезки, понякога на книжки, та често се получава объркване каква е фактическата номерация на отделните броеве. В някои годишнини (от 1902 до 1908, и после до 1911) на корицата пише свезка – по двойки (от 1–2 до 9–10 например). Това са книги от 61 до 71. Броят и годишнината са дадени в римски цифри. Формат 17 на 25 см. Печата се първоначално в Браила, после основно в Средец (София), но някои броеве са печатани и в Пловдив – последните 4 годишнини. Като отпечатани страници това са над 20 000. Публикациите са общо 1139. Редактори и издатели са първоначално Васил Д. Стоянов и малко по-късно Тодор Пеев. От 1912 г. академичният орган продължава да излиза с променено име, вече като „Списание на Българската академия на науките“.

„Периодическо списание на БКД“ „намира“ пътя към науката, то организира първоначалната събирателска и проучвателска дейност по издирване и отпечатване на пословици и поговорки, народни песни, предания и легенди; то популяризира лечебните качества на треви и билки и оповестява рецепти за болести; то дава трибуна на първите народни поети и писатели. Сред ентузиастите са хора, станали по-късно постоянни или дописни членове на дружеството (Цани Гинчев, Павел Калянджи,

¹ Кратка информация за тези списания, за характера им и за времето на издаване вж. в: *150 години Българска академия на науките. Храм на познанието*. Юбилейно издание. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2020, 250–251.

Райко Жинзифов, Нешо Бончев и др.), но и много местни обществени дейци, учители, просветители.

За ролята на първото българско научно списание, за трудностите и проблемите ще стане дума в предложената статия.

Какво е положението в Браила? Решението е редовно издаване и широка популяризация на въпросите, интересуващи българите. На кориците на първите два броя е отбелязано: „Излазя всеки месец“. За жалост ... не „излазя“. Както вече бе отбелязано за целия Браилски период са отпечатани общо 12 книжки. Те обаче дават представа за това, какво става по българските земи, какви са „световните“ и „европейските“ проблеми, какво е нивото на българския език, на поезията и прозата, на драмата и комедията. По това време все още няма единна книжовна норма на българския език. И поради това проблемите на езика намират основно място в книжките на дружеството. Особено активен е Марин Дринов, който полага усилия да създаде норма за правилно писане, да кодифицира езика. С особен интерес се посреща неговата ранна студия „За новобългарското азбуке“, отпечатана в списанието още през 1870 г., но доразвивана, ползвана, оспорвана и цитирана от всички следващи радетели за новия български език [КИст.БАН. 2019, с. 14–15]. Тъй или иначе тезата, че езикът е „най-първата ни национална опора“ заляга здраво в съчинения на първите ни книжовници. С годините нататък опора се оказват още народното творчество, историята, географията, литературата... И още нещо важно: Посредством „Периодическо списание на БКД“ се установяват първите книжовни връзки с други славянски народи, с научни дружества във Франция, Австрия, Италия, Англия и др. Разменят се книги и списания.

През късната есен на 1878 г. Извънредното главно събрание на Българското книжовно дружество взема решение за преместване на седалището от Браила в София и за възобновяване на дейността, в това число и за възстановяване на работата по списанието.

В дневника на д-р Константин Иречек са останали кратки бележки по идеите за възстановяването. При почти всекидневните срещи на младия европейски учен с елита на българското общество, с министри и депутати, все се отваря дума за Браилското книжовно дружество и затова, че е вече време неговата дейност да бъде възобновена в София, че трябва да бъде подновено издаването на „Периодическо списание на БКД“ [Иречек, К. Т. 2. 1995, с. 32, 50–51, 57, 114]. Иречек е сред най-активните дейци на дружеството, който заедно с В. Д. Стоянов се опитва да раздвижи немногобройната българска научна общност. Той е приет за дописен член още през 1872 г. и се стреми да събере и активизира и останалите браилски дописни членове и съмишленици. Младият европейски учен е и много ентусиазиран около подготовката и отпечатването на отделните

броеве на списанието на дружеството. В тази насока има твърде много, макар и много кратки бележки в неговия дневник.

През есента и зимата на 1880 г. основен въпрос за БКД е намиране на средства и възстановяване издаването на „Периодическо списание на БКД“. С усилията на Иречек и на други дописни членове, след срещи и разговори с министър-председателя Петко Каравелов, с министрите на просвещението (по това време през ноември – декември 1880 за кратко е Петко Р. Славейков, а след него е Михаил Сарафов – до 27 април 1881 г.) правителството отпуска годишна финансова помощ от 12 000 франка, с които се възобновява издаването на списанието. По време на тези срещи се обсъжда и въпросът за подновяване дейността на БКД. За дружеството, за събирането на материали по история, география, естествени науки, педагогика, право, белетристика, статистика и за подготовката на първата книжка на списанието Иречек пише още на: Иван Салабашев, директор на правосъдието в Източна Румелия; Атанас Илиев; Стефан Панаретов, преподавател по български език в Робърт колеж; Иван Вазов, когото призовава да изпрати свои творби. Иречек е заинтересуван от събирането на материали за списанието, защото редакцията е поверена главно на него (като академичен учен) и на В. Д. Стоянов. През януари 1881 г. Иречек пише до Вазов: *„С това подновение на дружеството и на журналът му, мисля, че ще се направи една голяма стъпка напред. Народът, който е по-дивял при четенето на пусти вестници и политическото празноглаголие, ще се обърне нещичко и към книгата и към по-отвлечени и по-благородни мисли. Освен това литературното поприще е единственото, на което могат да се съединяват сега разкъсаните части на българския народ“* [Ар.КИ. 1953, с. 200]. Вазов живее и работи в Пловдив от есента на 1880 г., където е председател на Пловдивското научно книжовно дружество и главен редактор на неговия орган – сп. „Наука“.

Не е случайно, че Иречек е в центъра на кръга от личности, които се заемат с възстановяване на дружеството и на периодичния му орган. Той идва от европейските научни среди; свързан е с дружеството още от Браилския му период; работи в Министерството на просвещението, отговаря и за Народната библиотека в София; среща се с княза, с интелектуалци, повечето от които са западни възпитаници. Това е неговата естествена среда. Има изработено съзнание за историчност и оставя бележки за всичко. Малцина са българите, които в този период си правят дневници – д-р К. Стоилов, Григор Начович; Илия Цанов води записки за събитията и за своето участие в тях и др. Стоилов и Иречек стават действителни (редовни) членове на Книжовното дружество по едно и също време (1884 г.). В дневника на Иречек няма седмица, в която да не е отбелязано нещо около БКД и по възстановяване издаването на „Периодическо списание на БКД“ – разговори, идеи, предложения, писма. В дневника на Стоилов има

всичко за политическата обстановка, за партиите и за борбите между тях, за консерваторите, за избори, за победи и провали, за обсъждания с княза по държавни въпроси. Дружеството не присъства. Това са различен тип хора – единият е кабинетен учен, а другият е политик и държавник.

Повдигнатите от Иречек въпроси по възстановяването на списанието вълнуват и българските интелектуалци. Чрез Иречек Иван Вазов изпраща за публикация в „Периодическо списание на БКД“ стихотворението си „При облаците“. Освен това той разказва за раздвижването на пловдивчани и за основаното там Научно книжовно дружество, за опитите за обединение на културната общественост от Източна Румелия. Като благодари в писмо на Вазов за изпратеното стихотворение, Иречек отбелязва, че то *„ще бъде едно знаменито украшение на първата книжка от журналът ни“* [Ар.КИ. 1953, 109, с. 200–208].

Разгласявайки, че започва издаването на „Периодическо списание на БКД“, редакцията отправя призив за набиране на спомоществатели и абонати. Отзовават се от много български училища, читалища, културни дружества, отделни граждани, а също и българи отвъд пределите на държавата. Отзовават се, записват се, но ... пари за издаването почти не пристигат.

В изпълнение на решението на Главното събрание от август-септември 1881 г., през февруари 1882 г. д-р К. Иречек, вече като министър на просвещението, е определил състава на т.нар. Привременен комитет, който трябва да управлява дружеството до свикване на предвиденото в устава ново Главно събрание, да редактира и да издава „Периодическо списание на БКД“. По предложение на Иречек в привременния комитет са включени 5 човека: Петър Генчев/ Гинчев Шкипърнев. Георги Златарски от Търново, основател на българската геологическа наука, Георги Я. Кирков, математик и картограф, директор на народната библиотека; В. Д. Стоянов, както и самият Иречек [Док. БКД. Т. 2, 1966, , с. 30–31; Иречек, К. Т. 2, 1995, с. 109, 111]. На заседание на Привременния комитет от 4 март 1882 г. е приет Правилник за временното управление на Книжовното дружество, изработен от д-р Иречек. Съгласно този правилник за председател на комитета и за редактор на списанието е избран В. Д. Стоянов; за ковчезник (касиер) – Г. Я. Кирков; за секретар – Петър Генчев Шкипърнев и за библиотекар Георги Златарски. Иречек също поема ангажимент да продължи да подпомага дейността на редакционната колегия и издаването на списанието. Взема се решение Привременният комитет да заседава всеки петък. Това не се спазва много стриктно. Задача на дружеството става разпространяването на всеобщото просвещение и истинската наука сред българския народ. През май 1882 г. е отпечатана първата софийска книжка на започналото да излиза отново „Периодическо списание на БКД“. Датата е 11 май – специално избрана, за да бъде

свързано подновяване излизането на списанието с празника на светите братя Кирил и Методий. Още в началото с издаването на списанието като автори, а и понякога като редактори и съставители се свързват имената на д-р Константин Иречек, Иван Вазов, Васил Друмев, Тодор Пеев, Александър Теодоров-Балан, Стоян Михайловски, Цани Гинчев/Генчев², малко по-късно Иван Пеев Плачков³, Димитър Моллов и др.

През 1882 г. Привременният комитет заседава няколко пъти. Основните въпроси, които се обсъждат се свеждат до: списването и разпространението на „Периодическо списание на БКД“; до неговата размяна за книги и списания с други научни дружества и институции от страната и от чужбина или за отпускане на безплатни течения и за предоставяне на книжки и течения с намаление в цената; определяне хонорари за авторите; назначаването на помощен персонал и др. За обогатяване фонда на дружествената библиотека се искат дубликати на книги от Народната библиотека.

През времето, когато не е свиквано общо събрание, продължава да излиза „Периодическо списание на БКД“, за което дружеството не много редовно получава помощ от държавата. Не само посредством дружеството, но и посредством списанието се поддържат връзки със сродни научни организации, главно от славянските страни; разменят се книги и течения или отделни броеве на списания (с руси, поляци, чехи, сърби, хървати), но и с французи, германци, италианци, англичани и др. Засилват се личните връзки с чуждестранни членове; организират се чествания по различни поводи; по клонове се провеждат литературни вечери, четения на научни трудове и др. Въпреки не свикването на годишни събрания БКД е авторитетна организация и Управителният съвет, както и неговите членове са официално канени на всички общодържавни прояви и чествания. Патрон на дружеството е княз Александър I, а след това – княз/цар Фердинанд.

„Периодическо списание на БКД“ съчетава в себе си най-ценните качества и най-големите усилия на дружествените членове от браилския период. И дори за времето нивото на публикациите въобще не е толкова

² За родения в Лясковец Цани Гинчев/Генчев Шкипърнев вж.: **Палангурски, М.** Учредителите. Участниците в Учредителното народно събрание в Търново. 10.II. – 16.IV.1879 г. Енциклопедичен справочник. София: Сиби, 2014, 90–91. Цани Генчев е брат на Петър Генчев. Имената и на двамата са свързани с БКД. Цани Генчев събира и публикува песни, предания, приказки. Пише повести и басни, а също и студия за корените на българския език.

³ За активната продължителна работа на Иван Пеев Плачков като деловодител и секретар на БКД/БАН, за дейността му по издаване на „Периодическо списание на БКД“ вж.: **Палангурски, М.** Иван Пеев Плачков (1864 – 1942). Един просветител и публицист в политиката. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, с. 127.

ниско, а част от материалите печелят известност не само в княжеството, но и в редица европейски страни. И след преместването на центъра на дружеството в София, и след като българските правителства почти редовно отпускат пари за издаването на „Периодическо списание на БКД“, нещата вървят трудно. За тогавашните дейци все пак е постижение фактът, че излизат горе-долу по две книжки годишно. С особено внимание се списват материалите по първостепенните за дружеството теми: *български език, литература и история*. В първите години с особен интерес се посрещат материалите по медицина, информацията за билките и за техните качества за лекуване на болни, описанието на традиции и обичаи, народни песни и предания от различни краища на българските земи, записаните стари думи от отделни краища на страната и тяхното значение.

Списанието обаче работи на загуба. Продажбата върви в ограничени количества, абонаменти се набират трудно. Много абонати получават списанието, но не изплащат задълженията си докрай. На авторите се определят хонорари, които се плащат доста редовно. Но при цялата трудност на положението, БКД намира начини и за благородни дела: то изпраща безплатно своето списание не само на дружествените членове и на спомоществователите, на чуждестранни партньори и гости, но и на лица и институции в нужда, на молещи за съдействие библиотеки и училища. „Периодическото списание на БКД“ представлява най-високото постижение на БКД от дейността му в Браила и в първите софийски години. Книжките са списвани изцяло според стандартите на своето време и по качество на материалите си достойно се съизмерват с научната периодика в тогавашна Европа [КИст. БАН. 2019, с. 14].

Задачите на „Периодическо списание на БКД“ са: *да разпространява просвещението между народа; да отпечатва материали за общонародно поучаване, т.е. да се пише на достъпен език за света; да се публикуват популярни статии по научни проблеми, изкуство, литература, природа, човек, общество и т.н. Втората задача е да се публикуват такива съчинения, които да помагат на народа да опознава себе си и отечеството си, историята, литературата и културата си.*

И може би тук е мястото да спомена за мотото на списанието, което дълго време стои на титулната страница на всяка книжка: „Ум царува, ум робува...“ Краят на пословицата „ум патки пасе“ книжовниците са спестили. Тази народна мъдрост обаче е поставена още в Браила, когато българите нямат държава, народът не е свободен. Но тя остава и след това. Какво ли са искали да кажат първите български учени мъже? Дали не са се стремили да покажат на обществото, че всеки сам взема решение и сам определя каква да бъде съдбата му – ще царува, т.е. ще притежава свободата на духа, ще бъде подвластен единствено на знанията, или ще робува – ще остане безпросветен, ще се примири със съдбата си? Въпросът оста-

ва широко отворен, но фактът, че пословицата е на титула на научното списание към двадесетина години, е показателен.

Годината 1884 е твърде важна както за дружеството, така и за списанието. На 30 юли се открива Главното годишно събрание. За последните 25 месеца (1882–1884 г.) от „Периодическо списание на БКД“ са излезли 9 книжки, отпечатвани първоначално в тираж от 1000, а после от по 2000 броя [П.сп. 1884, с. 173–176]. Това е голям за времето тираж, който показва, че дружественото списание запълва съществена празнота в проходащия български книжовен и научен живот. Съобщават се авторите, взели участие в списването. Сред най-активните са: Марин Дринов, Иван Вазов, д-р К. Иречек, В.Д. Стоянов, Йосиф Ковачев, Любомир Милетич, Иван Шишманов, Стоян Михайловски, Петър Пешев, Тодор Пеев, Спас Вацов (физик, метеоролог и сеизмолог) и др. Внушителен е броят на спомоществователите, заявили желание да помагат и да получават списанието. От Княжество България това са 202 души и институции, от Източна Румелия – 121, от чужбина – 82. И в този порядък добре е да бъдат споменати и някои от чуждестранните автори на списанието: от Русия – Михаил Погодин, Викентий Макушев, Нил Попов, Евгений Голубински, Владимир Ив. Ламански; Иван Басанович от Литва; Густав Вайганд и Аугуст Лескин от Германия; Луи Леже от Франция; Иван Кукулевич–Сакцински, Йосип Щросмайер, Франьо Рачки от Хърватия; Фелис Каниц от Унгария; Албърт Лонг от САЩ и др.

Нивото на списанието се повишава след реорганизация на БКД и след разкриване на клонове на знанието и разпределението на членовете по науки (1884 г.). Те са три: историко-филологичен, природни и медицински науки, държавни науки (политическа икономия, финанси, статистика, право). Всеки клон вече предлага и избира свои членове, задълбочено и професионално обсъжда статии и съчинения по конкретни проблеми от своите области на знанието. Организируют се конкурси, най-често от Историко-филологичния клон, награждават се трудове, разработващи проблеми от българската история, стопанство, политика, култура. Организира се отпечатването на отличените съчинения. През 1892 г. след ликвидация на резидиращото във Виена българското благотворително дружество „Напредък“ неговият капитал преминава към БКД и се основава първият академичен фонд „Напредък“, с чиито средства се организират конкурси и се издават научни съчинения и литературни произведения. Сред премираните са: Кирил Христов (На кръстопът), Любомир Милетич (Старото българско население в Североизточна България), Марко Балабанов (Страници от политическото ни възраждане), Александър Теодоров–Балан (Софроний Врачански и стогодишнината на неговата българска печатна книга). През първото десетилетие на XX век в конкурсите участват Пею Яворов, Елин Пелин, Кирил Христов, Петко Ю. Тодоров и др.

„Периодическо списание на БКД“ вече не е достатъчна трибуна за разрастващата се българска научна и книжовна общност. Появяват се „Българска библиотека“, „Летопис на БКД“, Сборник за народни умотворения, наука и книжнина (СБНУНК), което преминава от Министерството на просвещението към БКД. В последното десетилетие на XIX и в началото на XX век се появяват първите по-сериозни публикации по медицина, зоология, орнитология, ботаника, флора и фауна. На дневен ред излизат юридическо правни проучвания, математика, картография, статистика, политическа икономика, народно стопанство, появяват се материали за историята и съвременното състояние на различни български градове, за археологически забележителности, за природните богатства и минералите в страната, за развитието на медицината и за различни видове болести и др. Все по-често и все по-търсени са оригинални исторически, литературни, географски изследвания, военна история, съчинения на стопанска тематика, агрономство. Място намират поезия и проза, драма, народно творчество. Като автори се утвърждават Марко Балабанов, Ив. Евстр. Гешов, Стефан Младенов, Владимир Моллов, Гаврил Кацаров, Атанас Иширков, Александър Теодоров – Балан, д-р Кръстьо Кръстев, Пенчо Славеиков, д-р Георги Бончев, Георги Данаилов, Петко Ю. Тодоров, Петър Пешев, Иван Шишманов и др.

Положително явление са установените в началото на XX век и поддържаните години след това връзки с институции като Ватиканската библиотека, например. През 1908 г. префектът на библиотеката моли да им бъдат изпратени определени течения на Периодическо списание и на СБНУНК. В замяна на тези сборки БКД получава възможност да си избере някои от изданията на Ватиканската библиотека. От Българската екзархия и от Генералния щаб на армията искат за закупят повече от 100 бройки от изследването на Васил Кънчов за историята и етнографията на Македония. От МВнРИ искат 10 броя от книгата на Ал. Теодоров-Балан за Софроний Врачански, една от които изпращат на Луи Леже. Проф. Густав Вайганд моли за поне четири течения на „Периодическо списание“, тъй като са му необходими за неговия семинар по славистика. Професори от съседни страни (Сърбия, Румъния, Чехия) изпращат свои книги и издания на своите институции, като в замяна на това желаят да получат сборки от „Периодическо списание“ или от СБНУНК.

Когато през 1907 – 1908 г. възниква въпросът за преустройство на дружеството, за промяна на целите и задачите и за преименуването му в Българска академия на науките, научната общност вече е извървяла труден, но възходящ път на развитие и утвърждаване и е готова да се ангажира с нови научни задачи и перспективи. Дошло е време и „Периодическо списание“ не само да смени името си, но и да поеме по нов път.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Ар.КИ, 1953. Из Архива на Константин Иречек. Подбрал и подготвил за печат Петър Миятев. София: БАН, 1953 – 1963. [Iz Arhiva na Konstantin Irechek. Podbral i podgotvil za pechat Petar Miyatev. Sofia: BAN, 1953 – 1963.]

Док. БКД. Т. 2, 1966 – Документи за историята на Българското книжовно дружество. Т. 2. Съст. Ив. Снегаров и др. София: БАН, 1958 – 1966. [Dokumenti za istoriyata na Balgarskoto knizhovno druzhestvo. T. 2. Sast. Iv. Snegarov i dr. Sofia: BAN, 1958 – 1966.]

Иречек, К. Т. 1, 1995 – Константин Иречек. Български дневник. Т. 1. 1879 – 1881. Второ фототипно издание. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 1995. [Konstantin Irechek. Balgarski dnevnik. T. 1. 1879 – 1881. Vtoro fototipno izdanie. Sofia: AI „Prof. Marin Drinov“, 1995.]

Иречек, К. Т. 2, 1995 – Константин Иречек. Български дневник. Т. 2. 1881 – 1884. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 1995. [Konstantin Irechek. Balgarski dnevnik. T. 2. 1881 – 1884. Sofia: AI „Prof. Marin Drinov“, 1995.]

Ист. БАН, 2015. – Илия Тодев, Димитър Христов, Йорданка Гешева, Николай Поппетров. История на Българската академия на науките. Първа част. 1869 – 1947. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, Тангра ТанНакРа ИК, 2015. [Iliya Todev, Dimitar Hristov, Yordanka Gesheva, Nikolay Poppetrov. Istoria na Balgarskata akademiya na naukite. Parva chast. 1869–1947. Sofia: AI „Prof. Marin Drinov“, Tangra TanNakRa IK, 2015.]

КИст. БАН, 2019 – Илия Тодев, Йорданка Гешева, Евгений Кандиларов, Илияна Марчева, Николай Поппетров, Димитър Христов. Кратка история на БАН. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2019. [Iliya Todev, Yordanka Gesheva, Evgeniy Kandilarov, Iliyana Marcheava, Nikolay Poppetrov, Dimitar Hristov. Kratka istoria na BAN. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, 2019.]

Палангурски, М. 2021 – Милко Палангурски. Иван Пеев Плачков (1864 – 1942). Един просветител и публицист в политиката. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2021. [Milko Palangurski. Ivan Peev Plachkov (1864– 1942). Edin prosvetitel i publitsist v politikata. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“, 2021.]

Палангурски, М. 2014 – Милко Палангурски. Учредителите. Участниците в Учредителното народно събрание в Търново. 10.II. – 16.IV.1879 г. Енциклопедичен справочник. София: Сиби, 2014. [Milko Palangurski. Uchreditelite. Uchastnitsite v Uchreditelnoto narodno sabranie v Tarnovo. 10.II. – 16.IV.1879 g. Entsiklopedichen spravochnik. Sofia: Sibi, 2014.]

П.сп. 1884, № 10. – Периодическо списание на Българското книжовно дружество, 1884, кн. 10, 173–176. [Periodichesko spisanie na Balgarskoto knizhovno druzhestvo, 1884, kn. 10, 173–176.]

150 г. БАН, 2020. – 150 години Българска академия на науките. Храм на познанието. Юбилейно издание. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2020. [150 godini Balgarska akademiya na naukite. Hram na poznaniето. Yubileyno izdanie. Sofia: AI „Prof. Marin Drinov“, 2020.]